

РОЗДІЛ 5 ТЮРКСЬКІ МОВИ

УДК 81'366=512,161

ОБЪЕМ ПРИКМЕТНИКОВОГО КЛАСУ СЛІВ У СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ АТРИБУТИВИ

THE VOLUME OF ADJECTIVES IN THE MODERN TURKISH LANGUAGE: FUNCTIONAL ATTRIBUTIVES

Михайлова Є.В.,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романо-германської філології
Рівненського державного гуманітарного університету*

У статті розглядається обсяг прикметникового класу слів як семантичного класу, що виокремлюється за категорійною семантикою «статична ознака предмета». Досліджуються слова, які виражають ознаку предмета лише функціонально-синтаксичним способом без кореляції з категорійною семантикою прикметника. Такі лексичні одиниці зараховуються до функціональних прикметників і називаються функціональними атрибутивами. Визначається частиномовна належність слів в ізафетних словосполученнях. Слова речовинної та матеріальної семантики розглядаються як лексико-граматичні омоніми.

Ключові слова: прикметник, функціональний атрибутив, атрибутивне словосполучення, турецька мова, категорійна семантика.

В статье рассматривается объем прилагательного класса слов как семантического класса, что выделяется в зависимости от категорийной семантики «статический признак предмета». Исследуются слова, которые выражают признак предмета только функционально-синтаксическим способом без корреляции с категорийной семантикой прилагательного. Такие лексические единицы являются функциональными прилагательными и называются функциональными атрибутивами. Определяется частеречевая принадлежность слов в изафетных словосочетаниях. Слова вещественной и материальной семантики рассматриваются как лексико-грамматические омонимы.

Ключевые слова: прилагательное, функциональный атрибутив, атрибутивные словосочетания, турецкий язык, категориальная семантика.

The article deals with the volume of the adjective class of words as a semantic class, which is categorically distinguished by the semantics of "the static feature of an object". Words, that expresses a feature of an object only in a functional-syntactic way without correlating with the categorical semantics of the adjective, are studied. Such lexical units are assigned to functional adjectives and are called functional attributives. The part of speech of words in attributive phrases is determined. The words of material semantics are treated as lexical-grammatical homonyms.

Key words: adjective, functional attributives, attributive phrase, Turkish language, categorical semantics.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці одним із провідних напрямів є вивчення семантики, структурних відношень і функцій одиниць граматичної системи мови. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю теоретичного переосмислення методологічних засад практичних і теоретичних граматик турецької мови й визначення статусу прикметників (ад'єктивів) і слів інших частин мови в атрибутивній функції (функціональних атрибутивів) у граматичній системі турецької мови з урахуванням семантичних особливостей, системності граматичних значень і форм морфологічної парадигми, функціонально-граматичних особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У тюркології більшість частиномовних класифікацій базується на функціонально-синтаксичному критерії, що зумовлено етимологічними процесами становлення граматичних категорій та особливостями синтаксичної структури турецького речення. К. Грьонбек [11], Дж. Дені [6], які розробили перші частиномовні класифікації слів турецької мови, будували морфологічну й синтаксичну систему класів слів, керуючись теорією нерозмежування в пратюркських мовах недиференційованого імені й дієслова. Принципи організації класів слів, покладені в основу морфологічних і синтаксичних концепцій зазначених учених, перенесені на матеріал сучасних тюркських мов, у яких синтаксична позиція в реченні є формальним засобом вираження багатьох категорійних класів слів, зокрема мали великий вплив на формування

фікацій базується на функціонально-синтаксичному критерії, що зумовлено етимологічними процесами становлення граматичних категорій та особливостями синтаксичної структури турецького речення. К. Грьонбек [11], Дж. Дені [6], які розробили перші частиномовні класифікації слів турецької мови, будували морфологічну й синтаксичну систему класів слів, керуючись теорією нерозмежування в пратюркських мовах недиференційованого імені й дієслова. Принципи організації класів слів, покладені в основу морфологічних і синтаксичних концепцій зазначених учених, перенесені на матеріал сучасних тюркських мов, у яких синтаксична позиція в реченні є формальним засобом вираження багатьох категорійних класів слів, зокрема мали великий вплив на формування

граматик турецької мови, серед яких є такі, що не визначають прикметник як окремий морфологічний клас слів (М. Ерґін [8], Ф. Еркман-Акерсон [7]) і/або не визначають означення як окремий член речення (Т. Аксалан [5], Т.Н. Генджан [9], А. Гюксель [10], З. Коркмаз [12]). Етимологічні теорії мали вплив і на частиномовну концепцію російського тюрколога М.О. Баскакова [2, с. 51].

Постановка завдання. Метою пропонованого дослідження є визначення обсягу прикметникового класу слів, що виокремлюється за категорійною семантикою «статична ознака предмета». Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: проаналізувати слова, що виражають ознаку предмета лише функціонально-синтаксичним способом без кореляції з категорійною семантикою прикметника; визначити частиномовну належність досліджуваних одиниць; дослідити слова речовинної та матеріальної семантики й визначити їх частиномовну належність.

Виклад основного матеріалу. Слово як об'єкт частиномовної класифікації, звичайно, синтезує й лексичну, і граматичну семантику, тому не можна стверджувати, що лексичні значення слів абсолютно не впливають на визначення частин мови, які є класами цих слів. Однак класифікація лексем за частинами мови насамперед зумовлюється закріпленими за ними граматичними функціями. Базовим теоретичним положенням дослідження є розуміння частини мови як граматичного явища – семантичної категорії граматичного порядку, що визначається на основі частиномовного категорійного значення.

Категорійна семантика прикметника 'статична ознака предмета' входить до загальнономовної семантичної категорії якості, що формує функціонально-семантичне поле, до якого належать слова різних частин мови, але 'статична ознака предмета' виокремлюється в окрему частиномовну категорію за особливостями семантики, а саме статичністю й залежністю від предмета як носія цієї ознаки.

Реалізуючись у мовленні, лексичні прикметники дублюють свою категорійну семантику на синтаксичному рівні, тому що в процесі номінації об'єднується ознака (прикметник) і її носій (іменник) у складі комплексної структури – назви об'єкта разом з ознакою, яка його характеризує. Цей зв'язок здійснюється на рівні синтаксису двома способами. Перший – у препозиції до означуваного іменника прикметники виражають атрибутивні відношення у функції означення. Другий – у постпозиції до означуваного іменника-підмета прикметники виражають предика-

тивні відношення як присудок (безпосередньо) або частина складеного іменного присудка (опосередковано через дієслово-зв'язку). Атрибутивні та предикативні відношення, що виражають семантику ознаки на функціонально-синтаксичному рівні, ономаціологічно відрізняються: в атрибутивних відношеннях ознака мислиться невідривно від носія ознаки – іменника, як внутрішня властивість предмета (особи), наприклад, *erken ilkbahar* /рання весна/; у предикативних відношеннях ознака мислиться дискретно й характеризує предмет як актуальна для цієї конкретної ситуації, наприклад, *Ilkbahar erkendir*. /Весна – рання/. «Предикативна якість (рос. качественность) (*Sestra хвора* тощо) дискретна: позначувана ознака приписується її носію, виражаючи основний зміст акту предикації. Зв'язок між ознакою та її носієм устанавлюється лише в результаті цього акту. Роздільне приводиться у зв'язок, але ніколи не зливається в єдине ціле: цьому перечить дискретне уявлення предиката стосовно суб'єкта. Інший характер має атрибутивна якість. Дискретність у цьому разі не настільки яскраво виражена. Вона зберігається лише тому, що конкретна ознака може сполучатися не тільки з конкретною однією субстанцією, а й з іншими означуваними об'єктами (пор. *висока людина, високий дуб* тощо)» [3, с. 312].

Атрибутивні відношення прикметники виражають у препозиції до означуваного іменника в синтаксичних функціях: а) безпосереднього (присубстантивного) означення; б) опосередкованого (придієслівного, приад'єктивного) означення, в яких прикметники морфологічно оформлюються в незмінній атрибутивній формі. Предикативні відношення прикметники виражають у постпозиції до означуваного іменника у функції іменного присудка, в якій прикметники можуть морфологічно оформлюватися спеціальними афіксами часово-особової парадигми та особової парадигми умовного способу або морфологічною ознакою незмінюваності в структурі складеного іменного присудка.

До прикметника належать слова-ад'єктиви, які називають статичну ознаку предмета в кореляції з атрибутивними й предикативними синтаксичними відношеннями, вираженими морфологічно. Окремий семантико-граматичний клас слів, частина мови – прикметник, формується за семантико-морфологічними та функціонально-синтаксичними ознаками слів. Проте ознака предмета може виражатися тільки функціонально-синтаксичним способом – на синтаксичному рівні. Мовний механізм використовує лексику семан-

тичної категорії предметності (іменники) в атрибутивній функції, яка вказує на означальні відношення між двома іменниками, наприклад, *ağşar masa* (досл. /*дерево стіл*/), *kadın elbisesi* (досл. /*жінка сукня*/), *kadının çocuşu* (досл. /*жінки дитина*/). У таких словосполученнях відсутня кореляція категорійної семантики із семантикою атрибутивних відношень. Поза контекстом іменники атрибутивних словосполучень категорійно осмислюються як предметність і відповідають на питання іменника *ağşar* /*дерево*/ (ne?), *masa* /*стіл*/ (ne?), *kadın* /*жінка*/ (kim?), *elbise* /*сукня*/ (ne?), *kadının* /*жінки*/ (kimin?), *çocuk* /*дитина*/ (kim?). Функціонально виражаючи атрибутивні відношення, препозитивний іменник відповідає на питання *nasıl?*, що свідчить про означальну семантику, яка формується тільки на синтаксичному рівні, але перекладається українською мовою за допомогою прикметника: *ağşar* (*nasıl?*) ← *masa* /*дерево* 'який стіл/, *kadın* (*nasıl?*) ← *elbisesi* /*жіноча сукня*/, *kadının* (*kimin?*) ← *çocuşu* /*жінчина дитина*/. Такі слова можна кваліфікувати як функціональні прикметники – функціональні атрибутиви, утворені конверсією іменника в прикметник.

У зв'язку з відсутністю в непохідних прикметників спеціальних прикметникових морфологічних афіксів у тюркології усталилась думка про складність розмежування прикметників та іменників, оскільки вважається, що одне й те саме слово, виступаючи в позиції перед іменником, указує на ознаку іменника і є прикметником [1, с. 250; 5; 9; 10], а в позиції підмета або додатка називає суб'єкт або об'єкт дії та є іменником, наприклад: *Güzel şeyleri seviyorum* /*Я люблю красиві речі*/ (ознака); *Güzel nefesi kesiyor* /*Краса захоплює подих*/ (суб'єкт); *Bu güzelden hoşlanıyorum* /*Я захоплююсь цією красою*/ (об'єкт); *Taş bina bu sokkakta bulunuyor* /*Кам'яний будинок знаходиться на цій вулиці*/ (ознака); *Yıvarlak taş yerde bulunuyor* /*Круглий камінь лежить на землі*/ (суб'єкт); *Kadın aşçı işine geldi* /*Жінка-повар прийшла на роботу*/ (ознака); *Aşçı kadın işine geldi* /*Повар-жінка прийшла на роботу*/ (суб'єкт); *Tatil köyü deniz sahiline bulunuyor* /*Курортне містечко розташоване на березі моря*/ (ознака); *Tatil hoşuma gitti* /*Відпустка мені сподобалась*/ (суб'єкт); *Çocuğın ouncuşu hoşuma gitti* /*Дитяча іграшка мені сподобалась*/ (ознака); *Hükümetimiz çocuklara bakıyor* /*Наш уряд турбується про дітей*/ (об'єкт).

На неможливість розмежування іменника і прикметника тільки за одним критерієм, морфологічним або синтаксичним, указував А.М. Кононов

[4, с. 135]. Проте А.М. Кононов, керуючись синтаксичним критерієм, визначає відмінність між іменником і прикметником як їх здатність утворювати ізафетне та безізафетне означальне словосполучення, зазначаючи, що для прикметника притаманний саме безізафетний характер зв'язку в означальному словосполученні.

Найскладніше визначити частиномовний статус слів у найдавнішому означальному словосполученні, яке більшістю мовознавців визначається як ізафет 1-го типу – безафіксний ізафет. У такому словосполученні ні залежний, ні головний компонент не мають морфологічних показників означальної залежності. Атрибутивні відношення в таких словосполученнях оформлюються тільки синтаксично, приляганням означального слова в препозиції до означуваного іменника (*altın saat* /*золотий годинник*/, *kadın aşçı* /*жінка повар*/).

Утворення такого типу словосполучень обмежено семантично, оскільки у функції означення в таких словосполученнях можуть виступати: 1) назви професій, офіційних звань, титулів, ступенів, національностей і назви осіб за статтю; 2) слова на позначення речовин, матеріалів.

Керуючись розмежуванням лексичної семантики означального компонента, словосполучення такого типу поділяються на два семантичні різновиди: уточнювально-особові (*kadın aşçı* /*жінка повар*/) і матеріально-речовинні (*altın saat* /*золотий годинник*/), що зумовлено не тільки особливостями лексичної семантики сполучуваних слів, а й особливостями атрибутивних відношень, які ці слова виражають.

Означальні словосполучення першого типу (уточнювально-особові) стосуються тільки особи й за теорією номінації дають особі подвійну назву, в якій другий компонент називає особу за родовою ознакою, а перший – за видовою. Відповідно, перший компонент визначається як змінна, уточнювальна, ознака особи (непостійна), а другий – стала ознака номінації особи.

За лексико-семантичною цілісністю ці словосполучення подібні до прикладки – особливого типу означальних словосполучень у слов'янських мовах. Прикладка – це означення, виражене іменником, узгодженим із головним іменником обов'язково за відмінком, що дає предмету (особі) другу назву: *красуня-донька*, *місто Київ*, *дерево верба*. Проте у слов'янських мовах означальний компонент (прикладка) не має фіксованої позиції й може вживатися в пре- або постпозиції до означуваного іменника. Тенденція синтагматичної атрибутивності іменників-прикладок зумовлює їх здатність утрачати узгоджуваність з означу-

ваним іменником і поєднуватись із ним зв'язком прилягання, тобто набувати незмінюваності, утворюючи одне слово, наприклад, *жар-птиця*, *цар-дівця*, або не утворюючи одного слова, але виступаючи однією назвою: *озеро Байкал* (до озера Байкал), *місто Суми* (у місті Суми).

У турецькій мові незмінюваність означального компонента є визначальною ознакою уточнювально-особового ізафету, що утворюється синтаксичним зв'язком прилягання означального препозитивного компонента-іменника до означуваного опорного компонента іменника-особи. Іменник в означальній функції завжди нейтралізує граему відмінка (не виражає суб'єктної функції називного відмінка) і втрачає морфологічну змінюваність: реалізовується тільки у формі називного відмінка, наприклад: *Kadın (Н. в.) aşçı (Н. в.) (kim?) lokantada çalışıyor* /Жінка-повар працює в їдальні/; *Kadın (Н. в.) aşçısı (Зн. в.) (kim?) mağazaya getirin* /Відвезіть жінку-повара в магазин/. Іменник *kadın* /жінка/ вказує на ознаку особи *aşçı* /повар/, яка дає цій особі другу назву, і разом із тим виокремлює особу з-поміж інших за характерною ознакою – статтю.

Морфологічна ознака незмінюваності, якої набуває іменник, зближує його з прикметником, який також виступає у функції означення в незмінюваній формі: для порівняння: 1) *avukat Mustafa* /адвокат Мустафа/ – *avukat* /адвокат/ є ознакою до *Mustafa* й дає особі, яка має ім'я Мустафа, ще одну назву за професією – адвокат, що характеризує особу Мустафа; 2) *neşeli Mustafa* /веселий Мустафа/ – ознака *neşeli* /веселий/ характеризує особу, названу ім'ям Мустафа, за безпосередньою ознакою особи. Тобто в першому й другому випадках означальний компонент індивідуалізує особу за характерною ознакою в конкретній ситуації й у реченні відповідає на питання *nasıl?*

Слова такого словосполучення виступають як два компоненти, що номінують один денотат-особу за двома характеристиками: перша характеристика стала (основна) – предметність, що функціонально може виражати об'єктно-суб'єктні відношення в реченні (друге слово); друга характеристика змінна (уточнювально-видільна) – предметність, що функціонально виражає атрибутивні відношення до опорного компонента. Незмінюваність першого компонента в уточнювально-особових словосполученнях свідчить про осмислення слова з предметним значенням як ознаки, а не як об'єкта чи суб'єкта, що зумовлюється тільки функціонально, оскільки залежно від актуалізації уточнювальної ознаки, що виражається незмінюваною формою, слова-

іменники можуть змінювати позиції: *kadın aşçı* /жінка-повар/ – *kadın* /жінка/ є означенням; *aşçı kadın* /повар-жінка/ – *aşçı* /повар/ є означенням.

Ураховуючи функціональний характер диференціації семантики слів уточнювально-особових словосполучень в атрибутивних відношеннях, а також ономазіологічну особливість такого словосполучення, а саме здатність називати особу за двома характеристиками, з яких перша – змінна (предметно-уточнювальна), а друга – стала (предметно-особова), можна зробити висновок, що обидва компоненти таких словосполучень за лексичною семантикою є іменниками, але препозитивний іменник морфологічно (виступає в незмінній формі називного відмінка однини з нейтралізованими граемами відмінка та числа) і синтаксично (виконує функцію тільки присубстантивного означення) є прикметником. Тобто препозитивні іменники уточнювально-особових словосполучень – це морфолого-синтаксичні транспозити іменників до класу прикметників, які набувають статусу функціональних прикметників.

Установити частиномовний статус слів за функцією в реченні найскладніше у словосполученнях зі словами матеріально-речовинної (*taş duvar* /кам'яна стіна/, *mermer merdiven* /мармурові сходи/) та якісно-абстрактної семантики (*iyi öğrenci* /хороший учень/, *güzel kız* /красива дівчина/), оскільки такі слова виконують функцію й означення (*Mermer merdiven ikinci kata getirmiş* /Мармурові сходи вели на другий поверх/; *İyi öğrenci bu çalışmayı yazdı* /Хороший учень написав цю роботу/), і підмета (*Mermer inşaatta kullanılır* /Мармур використовується в будівництві/; *Onun iyisi beni şaşırttı* /Його доброта мене вразила/), і додатка (*Mermeri aldı* /Купили мармур/; *İyisini göster* /Вияви свою доброту/).

Диференційними ознаками для таких слів, як слушно зазначає А.М. Кононов [4], є семантичні (хоча А.М. Кононов не характеризує ці ознаки) та синтаксичні ознаки: прикметники можуть виконувати означальну функцію стосовно іменника та дієслова, наприклад, *iyi iş* /гарна робота/; *iyi çalışıyorum* /працюю гарно/, іменники – тільки означальну функцію в ізафетних словосполученнях, наприклад, *demir kapı* /залізнi двері/, *demir* /залізо/ ніколи не може вказувати на ознаку дій.

На нашу думку, розмежування іменника та прикметника в таких словосполученнях зумовлене не синтаксично, а категорійно – категорійною семантикою цих частин мови, що, у свою чергу, визначає означальну функцію первинною чи вторинною для слів різних категорій. Одне й те саме лексичне значення, виражене основою

слова, може категорійно оформлюватись як прикметник і як іменник. Для іменника характерна своя морфологічна парадигма, словоформи якої, реалізуючись у первинних синтаксичних функціях підмета й додатка, обов'язково характеризуються графемою відмінка та спеціальним афіксом, який цю графему виражає.

Натомість для прикметника первинною є синтаксична функція присубстантивного означення, а фіксована препозиція до іменника та синтаксичний зв'язок прилягання – граматичною формою реалізації категорійної семантики 'статична ознака предмета'. Слова цієї категорійної семантики у функції безпосереднього означення є одноформними – не утворюють морфологічної парадигми.

Відповідно, слова, основи яких виражають лексичне значення 'речовина' або 'матеріал' (*taş*- 'камін', *altın*- 'золото'), категорійно можуть оформлюватись двома способами: 1) указуючи на ознаку предмета за відношенням 'зроблений із / складається з того, що названо препозиційним словом' (*taş duvar* /камінна стіна/, *altın saat* /золотий годинник/), такі слова завжди займають препозицію до означуваного слова й виступають у незмінній морфологічній формі, вираженій чистою основою; 2) указуючи на речовину чи матеріал, такі слова оформлюються категорійною семантикою предметності: виступають у реченні підметом або додатком, що морфологічно оформлюється спеціальними відмінковими формами: *Büyük taş-ø -ø yolun sırasındadır* /Великий камінь лежить серед дороги/.

Уживаючись у функції означення, слова з речовинно-матеріальним значенням можуть змінювати своє лексичне значення й називають не відносно, а якісну ознаку: *taş el* /кам'яна рука/, *altın eller* /золоті руки/. У таких випадках слова *taş*, *altın* нічим не відрізняються від звичайних ад'єктивних конструкцій (*büyük el* /велика рука/, *ince el* /тоненька рука/), оскільки не вимагають від вершинного імені (означуваного) словосполучення показника ізафету, на відміну від звичайних іменникових конструкцій, на зразок *baba-nın el-i* /батькова рука/, де атрибутивні відношення маркуються афіксами родового відмінка (-nın) та ізафету (-i).

Здатність слів із речовинно-матеріальним значенням (*taş*, *altın* тощо) виражати за допомогою безізафетних афіксів у словосполученнях атрибутивні відношення 'зроблений із/складається з' у прямому значенні та називати якісну безпосередню ознаку в переносних значеннях визначає ознакову природу їх категорійної семантики.

Такі слова є лексико-граматичними омонімами. Як іменники вони називають речовину або матеріал, категорійно осмислені як 'предметність' через синтаксичні функції підмета й додатка, що морфологічно оформлені спеціальними афіксами. У препозиції до означуваного іменника ці слова в прямому значенні також ономазіологічно називають речовину або матеріал, але категорійно осмислені по-іншому: як ознака за відношенням 'зроблений із/складається з' до речовини або матеріалу.

Назва речовини/матеріалу й указівка на відношення до них 'зроблений із/складається з' виражається лексично в самому слові та корелює із синтаксичними атрибутивними відношеннями, які вказують тільки на узагальнену означальну залежність від опорного іменника, але лексично не конкретизують, як ознака відноситься до підмета. Тобто слова речовинно-матеріальної семантики у функції означення за категорійною семантикою, морфологічними ознаками, синтаксичною функцією є прикметниками. Ознака, яку ці слова називають у функції означення, і функціональна, і лексико-семантична, що також підтверджується їх здатністю вживатися в переносному значенні, називаючи якісну ознаку.

Визначити частиномовну належність слова в ізафетних словосполученнях 2 і 3 типів простіше, ніж у безафіксовому ізафеті, оскільки синтагматична залежність ознаки препозиційного імені в афіксальних ізафетах завжди маркується в головному слові ізафетним афіксом, а залежний компонент виражається формами називного відмінка з нейтралізованою суб'єктною семою; формою родового відмінка з актуалізованою й характерною для цього відмінка означальною семою. У разі змінювання головного компонента залежний виступає в первинних формах, не змінюючись. Такі слова завжди зберігають значення предметності й тільки синтаксично, тобто функціонально, виражають ознаку: *çocuğın oyuncuğu* /дитяча іграшка/, *ders kitabı* (досл. /урок книжка/).

Означення – вторинна, формально-синтаксична, функція для іменника, що характеризується категорійною семантикою предметності, тому іменники в цій функції тільки функціонально виражають ознаку через атрибутивні відношення між двома словами з предметною семантикою (утворюють ізафет) і є синтаксичними та морфологічними траспозитами в прикметник: препозитивний іменник транспозитує морфологічно (набуває незмінності – виступає у формі називного/родового відмінка при зміні відмінка й числа другого компонента) та синтаксично (вико-

нує прикметникову функцію присубстантивного означення). Такі слова можна кваліфікувати як функціонально-синтаксичні прикметники – функціональні атрибутиви, які не формують лексичного масиву прикметника як частини мови.

Слова, які виражають відносну ознаку функціонально в безафіксних уточнювально-особових ізафетах і в афіксальних ізафетах 2 і 3 типів, є лексичними іменниками (виражають предметність) і морфологічними іменниками, оскільки вони, незважаючи на їх незмінюваність, є граматичними формами однієї іменникової лексеми й належать до іменникової морфологічної парадигми. Наприклад, *çocuk* (Н.в.) *ağlaması*, *çocuğun* (Р.в.) *ağlaması* /дитячий плач/ – іменникові атрибутивні словоформи називного та родового відмінків, які є граматичними формами одного іменника.

Висновки. Категорійна семантика 'статична (непроцесуальна) ознака предмета' функціонально реалізується в атрибутивних, атрибутивно-предикативних і предикативних синтаксичних відношеннях, що корелюють із категорійною семантикою прикметника, тому визначають функціональну особливість прикметника як частини мови: функції безпосереднього (присубстантивного) означення та присудка мають семантико-синтаксичний характер і є первинними синтаксичними функціями прикметника. У цих синтаксичних функціях можуть виступати всі прикметники незалежно від особливостей їх семантики. Атрибутивні синтаксичні відношення прикметника граматично оформлюються підрядним зв'язком прилягання препозитивного прикметника до означуваного

іменника або опосередковано за допомогою підрядного зв'язку прилягання з дієсловом чи прикметником. У цій синтаксичній позиції прикметники реалізуються завжди в одній морфологічно незмінній формі. Слова, які виражають ознаку предмета лише функціонально-синтаксичним способом без кореляції з категорійною семантикою прикметника, є функціональними прикметниками й називаються функціональними атрибутивами. До функціональних атрибутивів належать препозитивні іменникові словоформи уточнювально-особових словосполучень безафіксного ізафету; препозитивні іменникові словоформи одноафіксного та двоафіксного ізафету, які виражають різноманітні відносні функціонально-атрибутивні ознаки. Статус функціональних прикметників мають і словоформи особових займенників, які у двоафіксному ізафеті виражають присвійну атрибутивну семантику, тому не утворюють окремого лексико-граматичного розряду прикметників. Функціональні атрибутиви формують функціональну периферію прикметника. Слова речовинної та матеріальної семантики мають частини мовний статус іменника і прикметника, тобто є лексико-граматичними омонімами. Прикметники з матеріально-речовинною семантикою виникли внаслідок діахронічної семантичної транспозиції іменника в прикметник. Такі прикметники лексично називають ознаку за відношенням 'зроблений із/складається з', що виокремлює, індивідуалізує означуваний предмет за характерною для цього предмета речовиною/матеріалом як невіддільними від цього предмета ознаками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баскаков Н.А. Каракалпакский язык. Москва: Изд-во АН СССР, 1952. Том II: Фонетика и морфология. Часть I: Части речи и словообразование. 544 с.
2. Баскаков Н.А. Историко-типологическая морфология тюркских языков. Москва: Наука, 1979. 274 с.
3. Бондарко А.В. Теория значения в системе функциональной грамматики. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 736 с.
4. Кононов А.Н. Грамматика современного турецкого литературного языка. Москва: Академия наук УССР, Институт языкознания, 1956. 570 с.
5. Akaslan T. Bir, Bu, Bazı, Kimi, Hangi, Kaç, Ne? Sifat mı! İstanbul: Boğaziçi Univ. Yay, 2001. 37 s.
6. Dery J. Türk dili grameri (osmanlı lehçesi). İstanbul: Maarif matbaası, 1941. 176 s.
7. Erkman-Akerson F. Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış. İstanbul: Multilingual, 2007. 282 s.
8. Ergin M. Üniversiteler için Türk dili. İstanbul: Bayrak Yayınlar, 2009. 544 s.
9. Gencan T.N. Dilbilgisi. İstanbul: Ahmet Sait Matbaası, 1971. 200 s.
10. Göksel A. Turkish: A Comprehensive Grammar. NY.: Routledge, 2005. 605 p.
11. Grönbech K. Der Türkische Sprachbau. Kopenhagen, 1936. 186 s.
12. Korkmaz Z. Gramer Terimlerli Sözlüğü. Ankara: TDK Yay., 1992. 132 s.